

Michael Cobabus Severin Walter Schlüter

Exercitatio Inauguralis, sistens Generalia Praesidia, eaq[ue] potiora, quibus vel prosua, vel adversus nostram Religionem potiores hodie Adversarii utuntur addita brevissima animadversione

Rostochii: Kilius, 1672

<http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn740891391>

Druck Freier Zugang

RU theol. 1672

Cobabus, Mich.

Quod felix, atq; faustum esse jubeat Deus altissimus!
EXERCITATIO INAUGURALIS,

listens

GENERALIA PRÆSIDIA,

caq;
potiora,

quibus

vel profua, vel adversus nostram Religionem
potiores hodie Adversarii

utuntur,

additâ brevissimâ animadversione.

Quant,

permissu venerandi Theologorum Collegii

in Academia Rostochiensis,

præsidi Spectabili ejusdem Collegii nunc

temporis Decanò,

DN. MICHAELE COBABO,

Theol. D. ac Professore,

Domino, & Fautore suo singulariter honorando,

ad consequendum honores Theologicos,

in Auditorio majori, ante & post meridiem, d. XVII. Septembr.

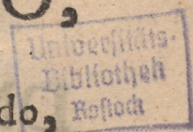
ANNI clc lsc LXXII.

publico examini offert

SEVERINUS WALTHERUS Schlüter

Hamburg.

ROSTOCHI, Typis JOHANNIS KILII, Universitatis Typogr.

PATRIÆ
&
PATRI.
Illustris Reipublicæ
HAMBURGENSIS
PRÆSIDIBUS SPLENDIDISSIMIS,
SENATUI MAGNIFICO,
&
AMPLISSIMIS
XII. atq; VIII. VIRORUM
COLLEGIIS,
Dominis ac Fautoribus suis reverenter
fincereq; colendis:

Nec non

Parenti piè venerando,

DN. JOANNI SLUTERO,
JCto, & Serenissimi Meklenb. Ducis
Cancellario atq; Consiliario intimo:

*hoc quaecumq; studiorum Theologicorum spicilegium
è Roseto Varniaco in sinum effundit*

AUTOR.

Χάριν πατρίων χειρῶν ἐμῶν ἐπιπέμειν.

Igilanter suam hodie rem agunt Orthodoxæ Religionis Adversarii : nostrum est occurrere non oscitanter. Occurri modò haut unò potest. Ceterùm labetur haut dubiè, quicquid struitur ab hostibus, modò ante oculos habeas generalia, quibus vel in suis de-

fendendis, vel nostris confutandis uti sœvere, præsidia, eorundemquè imbecillitatem : fulcris enim parùm firmis existentibus, parùm quoque firmitudinis superstructo, inesse edificio censendum est. Veniunt autem mihi Generalium Præsidiorum nomine, non quæ unì duntaxat aut item alteri dogmati generatim probando confutandovè adhiberi solent ; sed quæ vel omnibus, vel certè plurimis aut probandis, aut confutandis, modò solida forent, apta esse possint. Talia nos in præsens velut in tabulâ sistemus, adde-

A

ver-

versionem. Producentur verò in medium Præsidia
 1. Papistarum, 2. Calvinianorum, 3. Socinianorum,
 4. Arminianorum, 5. Judaeorum. quanquam nec omnia
 istorum adferre animus est, sed potiora, quemadmodum
 inscriptio monuit: nam vel his ipsis, quae exhibemus,
 probe pensitatis, quam non possit non immanis illa
 specialium errorum moles falsitatis si non argui,
 suspitioni tamen obnoxia reddi, apparebit: Et
 sufficient sanè nunc ista nobis quodammodo exercendis.
 Faxit DEUS, ut feliciter peragatur negotium.

I. Ordinum à Papisticis. Hæc ita habent.

(1) Gaudentes longissimi temporis
 Præscriptione non tenemur pro
 fidei capitibus à nobis venditata
 vobis Lutheranis probare.

*Ita Faber Jctus in Cod. lib. 1. tit. 1. Nibsius Apostata
 in Arte. Nova, alii, Walenburchii in Append. ad Motiv.
 II. rem aliter paulò torquere conantur.*

Sed hoc asyllum à Jctis mutuo sumtum, quippe apud quos magnus
 exceptionis istius peremptoriæ usus, hic locum non habet. Nam
 1. credendorum norma non est jus civile. 2. objectum præscriptionis
 non est verum, & falsum; sed meum actuum. 3. Petrus, 1. epist. c. 3, 15.
 clarissime: Ἔθιμοι οὐκ ἐστὶν ἀπολογίαι παντὶ τῷ ἀσέβητι ὑμῶν
 λόγον περὶ τῆς ἐν ὑμῶν ἐλπίδος. (seu, ut Syrus expressit ultima:
 סכרה על דתומונתו de spe fidei) vide sis fuse Calixt. Digt.
 de Arte Nova à s. CX.

(2) Non

(2) Non opus est illorum consequentias ex Scriptura eductas admittere, qui solam Scripturam, conclusionum Theologicarum, principium esse volunt.

Ita Gomerius in Colloqu. Durlac. a. 1613. inter Ducem Vaudimontium & Marchionem Durlacensem habitò, Arnoldus, Veronius (eam in rem citati à Vedelio in Rationali Theologico, ac inde à Calixto in Digr. de A. N. A. S. C.) Masenius in Concordia medit. passim, Walenburchii in Metb. Augustin. & in Exam. 1. Princip. Fid.

At 1. particulæ exclusivæ non excludunt concomitantia, sed pugnancia. 2. probetur, consequentias, ac explicationes sensum principii (normæ) declarantes pugnare cum principio. 3. est hæc collectio à non distributo ad distributum. argumentantur enim adversarii à promissione utendi solâ Scripturâ in adserendis fidei capitibus ad promissionem utendi solò *præ* Scripturæ, adeoque à genere ad speciem: quod nefas. conf. Calixt. l. c. à §. CVII. & inpr. Dn. D. Joh. Musæus de usu princip. rat. tract. de Convers. Disp. 2. Disp. 1. contra Masen.

(3) Papa noster ex cathedra pronuncians est infallibilis, ideoque pro iudice authentico in rebus fidei agnoscendus.

Nomina sic statuentium infinita esse nemini non patet, ut haut opus sit, chartam iis in præsens complere.

Sed nos 1. desideramus tabulas huiusmodi infallibilitatem promittentes, 2. erroribus jam tum in aprico positis errandi possibilitatem,

eatem in dubium vocare *esse* est. At errasse Papas historia omnis ævi clamat. Vel solæ ipsorum contradictiones rei probandæ suffecerint. V. autt. infra citt. 3. Dicatur, quæ tandem sit publica Ecclesiæ Romanæ de hoc negotio sententia; nam hæctenus particulares tantum easque nimium quantum discrepantes DD. opiniones vidimus.

Alia ad istam Romanensium hæresin (quæ Gerhardo L. de Eccles. §. 230. f. *pestilentior reliquis omnibus, & multarum hæresium caput, fons, & origo* jure meritò dicitur) profligandam facientia suggerunt præter alios Gerh. Conf. Cath. lib. 1. gen. P. II. cap. II. à p. 209. Calixt. de præcip. Christ. relig. capit. Disp. XIII. à §. XXX. & maximè in Resp. adv. Mogunt. Dn. Joh. Adam. Osiand. in Specim. Jansenismi à p. 29. ad p. 69. Tannero se ibi opponens, Dn. Conringius in Concussione Fundam. fidei Pontif. etiam nunc (ut maximè oblocuti sint Haunoldus, Erbermannus, Valerianus) inconclusâ.

(4) Vulgata Latina est authentica.

Ita Trident. Concil. Sess. IV. quanquam de sensu verborum Concilii, cœn constat, domestica contentiones dantur.

Sed nos opponimus pugnam editionum à Sixto V. & Clemente VIII. procuratarum. hæ enim in pluribus quàm 2000. locis discrepant, de quo Jamesius in Bello Papali. conf. Sixtin. Amama in Antibarb. Bibl. à p. 98. Jam quænam harum authentica? Dicent hæc dubiè: Clementina. At ubi tum *ἀναμνηστικὰ* Sixti? Mitto reliqua.

Vid. Cham. T. I. Panstr. Cath. lib. XIV. Gerh. Exeg. L. de Script. §. 316. 317. & §. 512. &c. Conf. Cath. lib. II. spec. p. I. à p. 135. Dn. August. Varen. Disp. de Canone Script. authent. ed. a. 65. ubi telorum abunde contra hunc errorem.

(5) Libri Lutheranis Apocryphi sunt pro Canonicis habendi.

Ita Concil. Trid. l. c.

At hi libri 1. nunquam vel ab Ecclesiâ Judaica, vel à Christiana primitiva universaliter sunt recepti: 2. pugnant cum Canonicis.

nici. Vid. hæc & alia fufids ap. Gerh. Exeg. L. de Script. à §. 68.
ad §. 100. & in Confefs. Cathol. lib. II. Spec. P. I. à pr. Cham. l. c. I.
IV. &c. Schröder. de Princip. Theol. cap. I. feft. IV. qv. VI. Calixt. de
Num. libr. V. T. &c.

(6) Stant pro nobis Concilia & Pa- tres.

Ita multi.

Sed 1. norma credendorum non sunt Concilia & Patres. V.
Gerh. Conf. Cath. lib. 1. gen. P. II. cap. X. & XIII. Rivet. in prolegom.
Crit. S. &c. &c. 2. falsum stare pro ipsis Concilia & Patres. Vid.
contrariam in singulis Magdeb. Centuriis cap. IV. & passim in scri-
ptis nostratium controversias tractantibus, speciatim Dn. Bebel. 3.
Præsidia in supposititiis (cujusmodi Cocus & alii detexere) quæ-
ta nos parùm movent. 4. agnoscimus tamen & novos Patrum.

(7) Patres & alii libri docentes ad- versa nostræ religioni purgandi sunt beneficiô Indicium in id con- fectorum.

Id loquitur Praxis Papistica.

Sed 1. Purgatio nunquam præstabit, ut scriptum ab autore,
non sit scriptum. 2. dices: neque hoc volunt Papistæ. non enim nisi
ab hæreticis corruptos Patres purgant (vid. Reg. 2. Indici expurga-
torio præmissa). Sed nullus hic titulus. sunt deprehensi è *αὐτῶν*
Φάσιν.

Vid. Junii præfatio ad Indic. expurgat. Belgic. Rivet. prolegom.
in Crit. Sacr. cap. 12. Benedicti Turretini præfatio Indici Sandovalii
nec non Sotomajoris a. 1667. in fol. recuso præmissa. Add. disp. de
Indic. Papist. expurgat. a. 66. sub Præsidio Dn. Thomasi habita &c.

A 3

(7) Au-

(8) Auctores privati discēdentes à
communi Romanæ Ecclesiæ sen-
tentia non possunt ab hæreticis,
tanquam ipsis ὁμολογηταί, adduci, quia
existimandi sua submisisse Ec-
clesiæ.

*Huc faciunt, quæ habet Bellarm. T. II. contr. gen. I. lib.
4. de not. Eccl. cap. 10. T. III. contr. gen. 3. lib. I. de Euchar.
cap. 5. §. Porro. T. III. contr. gen. 5. de matrim. cap. 15. §.
ultimò T. IV. coner. gen. 3. de justif. lib. II. cap. I. §. Deinde
& alia.*

Sed 1. à submissione necessariò Ecclesiæ Romanæ (Pontifici)
præstanda (si nempe ab illa excludi nolint) ad negationem sensûs
contrarii sensui Ecclesiæ Romanæ de rebus controversis deprehensi
in privatis scriptoribus N. V. C. &c. 2. libri hodie cum censuris pro-
deunt, testantibus, nihil inibi dari Romanæ doctrinæ contrarium,
aut igitur censuræ istæ sunt supervacua, aut, si quid in libris hujus-
modi nostræ doctrinæ consonum est, adduci à nobis potest, ceu Ec-
clesiæ Romanæ doctrina.

(9) Sequi potest juxta regulam
prudentiæ, quod non sequitur
juxta regulas Dialecticæ.

Ita Bellarm. T. II. contr. 3. lib. I. de Purgat. cap. 4.

Sed Ubi dantur regulæ consequentiæ, præterquam in Diale-
ctica? Talis purgatorii propugnator purgatorium non struet.

(10) In rebus divinis post bap-
tismum

sumum quoque suò ipsorum judi-
ciò (quippe peccatum originale,
& per consequens cœcitatẽ,
mentis, non amitti statuentes, sed
tantum reatum) adhuc cœci, non
sunt apti ad verum Scripturæ sen-
sum indagandum.

*Hac tendunt, quæ Müllmannus Jesuita habet in univ-
ersitatis Beweis / daß die Evangelisch genante Luth-
erische keinen rechten Verstand der Bibel / und also kein
wahres Wort Gottes haben können / &c.*

At probetur, æquè transcendere captum hominis regeniti sen-
sum verborum Scripturæ, ac eum transcendunt nonnullæ res verbis
comprehensæ, id est, mysteria tam regenitis quàm irregenitis inevi-
dentiæ. Quid verba Scripturæ præ se ferant, & item quid ex quibus
efficiatur, alieni quoque à religione Christiana judicare quodammo-
do possunt, (modò admittatur interpretatio terminorum à Christia-
nis facta,) & hinc à prisca ad profanorum etiam judicia in his talibus
provocatum est. Vid. huc factura ap. Calixt. Digr. de A. N. §. LXV. f. §.
LXVI. §. LXIX.

(II) Si quis solâ linguarum peritiâ
instructus, & assiduâ Scripturæ le-
ctione exercitatus, epistolas Pauli,
præcipuè, quæ est ad Romanos, &
Galatas, explanandas susciperet,
in maximo periculo versaretur.

Idem Vasquez in I. P. Thomæ qu. I. art. X. Disp. XV. cap. VI. p. 72. b. Conf. huc spectans apud Wolf. in Lektion. memorab. centur. 16. p. m. 623.

At 1. cur metuit Vasquez præ aliis Paulo? haut dubiè, quòd splendor Paulinorum dictorum ita ferit oculos, ut glossæ ex Jacobo (quippe quem dominari in negotio justificationis Papistæ volunt,) admoveri à Papistis solitæ locum habere non possint. 2. Solam linguarum peritiam non sufficere hodie scripturam interpretaturo, concedimus: Scholasticâ autem Theologiâ, qualis in Papatu tradita, (hanc enim juxtim requiri inter alia in præced. Vasquez monuerat) opus hîc esse pernegamus, imò censemus summè noxiam. ratio, quòd dogmatum Theologicorum norma esse non debet Plato aut Aristoteles, sed sola Scriptura. Conf. Oratio Didimi Faventini adversus Thomam Placentinum pro Luthero in Opp. Melanchth. P. II. à pag. 47. & omnino Gerh. Conf. Cath. lib. I. gen. à p. 743. alii.

(12) Licèt Catholici, & hæretici in sententia eâdem nonnunquam, convenire videantur, multùm tamen interest, quòd penes illos optima, penes hos pessima est intentio.

Ita Bellarm. T. III. controv. 3. lib. 1. de Euch. cap. 5.

At intentio non facit actionem bonam.

(13) Non necessum est hoc agere, quod Christus instituit.

Colligitur ex Concil. Constantiens. sess. 13. & aliunde.

At sic humana voluntas præfertur divinæ.

(14) Nulla

(14) Nulla justa causa schismatis.

Ita plurimi, inprimis Walenburchii in tract. de Unit. Eccles. & schism. Protest. ac novissimè Erbermannus in Tropæis Romanis S. Cathol. Eccles. ante victoriam contra nostram Musæum erectis, p. 71.

At 1. aliud est schisma propriè dictum, aliud separatio. Si in posteriori significato sumas, concedimus, nos esse schismaticos, fecuti nostrum Gerh. L. de Eccles. §. 156. & 180. 2. causa separationis nostræ est Papæ hæresis. Jam ipse Cusanus lib. 2. de Concordant. Cathol. cap. 17. *Cum Papa, ait, est hæreticus, tum unusquisque Laicus tenetur se ab illo separare.* At Papam esse hæreticum, discas vel ex iis, quæ adducit Gerh. L. de Eccles. §. 230. Add. Rivetus T. 1. Cathol. Orthod.

(15) Ubicumque non est successio localis, & personalis, ibi non est vera Ecclesia.

Placet ita negativè propositionem formare, cum accuratiores Pontificii affirmativam: Ubicumque est successio localis, & personalis, ibi est vera Ecclesia, nolint suam absolute facere; hanc tamen: Ubicumque est vera Ecclesia, ibi est successio localis & personalis, haut negaturi, quippe quæ vi conversionis admittenda.

Ita passim Papiste.

Sed 1. velim hoc legi de Scripturis. 2. nec Romana Ecclesia de successione externa & non - interrupta gloriari potest, ne dicam de interna seu doctrinali, quam vocant. V. Gerh. Conf. Cath. lib. II. spec. P. I. art. 3. cap. 4. & art. 5. cap. 4. eund. L. de Eccles. à §. 190. Dn. Siric. in peculiari tract. de Success. Eccles. alios.

B

(16) Ubi-

(16) Ubi cunq; non sunt ab Episcopis ordinati Ecclesiæ Ministri, ibi non est vera Ecclesia.

Subsumunt de nobis: Apud Lutheranos non sunt ordinati ab Episcopis, cum Lutherus tantum fuerit Presbyter.

Ita Bellarm. T. II. controu. 1. lib. 4. de not. Eccl. cap. 8. §. ex quo Ec. & controu. 2. lib. 1. de Cler. cap. 14. alii.

Sed 1. probetur ordinationis absoluta necessitas. V. Gerh. L. de Eccles. §. 202. f. de Minist. Eccl. §. 139. Bald. Cas. Consc. p. 768. alios. 2. probetur, Episcopos jure Divinò presbyteris superiores esse. 3. Dantur in primitiva Ecclesia exempla consecratorum à nudis presbyteris.

Conf. Gerh. L. de Eccles. §. 201. 202. L. de Minist. Eccl. §. 152. in primis autem Hülsemannus in tractatu de Ministro Consecrationis & Ordinationis Sacerdotalis Alexandri VII. jussu in Indicem librorum prohibitorum relatò.

II. Tantum de Papisticis. Jam ad *Calviniana*. Sunt autem hæc fere:

I. Licet loqui, ut Lutherani loquuntur, etsi cum ipsis loquentes aliter sentiamus ac ipsi sentiunt.

Hoc testatur praxis Calviniana.

Specimina ex articulo Prædestinationis suggeret Mentzerus in Dissp. de Lutherana Synodi Dordr. de Prædest. Lingua, & ejusdem Synodi Calviniana de Prædest. mente. Alia leges in Himmel. Harmon. Calv. Papist. P. II. cap. VIII. Welleri Massonio $\sigma\omega\epsilon\lambda\epsilon\iota$. primo p. 19. &c. alibi.

At hæc est hypocritica praxis. hypocritæ autem quid detestabilius?

2. Cum

2. Cum inter nos & Lutheranos non sit dissensus in fundamento fidei, malè iidem à contesleratione spirituali abstinēt.

Ita plurimi, passim obvi.

Sed negatur antecedens. Nam, ut cetera in hac *In Opū* præmittam, impingunt Calviniani in ipsam fundamentalem Doctrinam de justificatione & salvatione hominis peccatoris per fidem merito Christi innixam. Velint, nolint, inquam, negare tenentur justificationem & salvationem per fidem (quanquam & sunt quidam tam absurdi, ut justificari peccatores dicant, antequam credant, distinguentes eâ fini inter justificationem activam & passivam. vid. *Facult. Theol. Wittenberg. Gründlicher Beweis/ daß die Calvinische Irrthumb den Grund des Glaubens betreffen/ und der Seligkeit nachtheilig sein/ ed. a. 1664 à pag. 696. f. ad p. 704.*) quamdiu absolutum decretum propugnant. Ego sic argumentor:

Si nulla datur ratio impulsiva decreti electionis, nec dabitur ratio impulsiva executionis illius decreti (justificationis, & salvationis:) & sic Deus nequaquam in justificatione, & salvatione attendet meritum Christi fide apprehensum.

Sed juxta Calvinianos nulla datur ratio impulsiva decreti electionis. E.

Major sequitur vi conversionis per contrapositionem ex illa enunciatione: Ubicunque datur ratio impulsiva executionis decreti, ibi datur quoque ratio impulsiva ipsius decreti: ad cujus evidentissimam veritatem facientia cum alibi legas, tum imprimis apud *Da. Joh. Musæum* in solidissimo tractatu de Electionis decreto annis abhinc quatuor *Heinio, Theologo Marpurgeni*, oppositò.

Minor est dogma Calvinianorum indubitatum.

Innumera alia hauriri possunt è scriptis nostratium. V. *Württembergensium Theologorum* varia scripta contra *Palatinos: Mentzer*, in *Disp. de Consensu Luther. & Calvinian. in fundam. Christ. relig.*

relig. hab. a. 1623, in scriptis contra Steinium, Crocium, Appellium &c. Hutter. in Iren. cap. 12. Sigvart. in Admonit. Christ. de Iren. Parei. Nicol. Hunn. in Diasc. Hülsemann, in Calvin. irreconc. Anonymi Bedencen von den Streitigkeiten unter den Ehr- Sächsischen und Helmstädtischen ed. a. 1662. à p. 140. Epicrisis Colleg. Theol. Wittenb. ad Syncr. Rintel. Marp. init. a. 1661. inserta Consiliornm. Wittenberg. edit. novissimæ. Idem Colleg. im Gründl. Beweis jam jam cit. Dn. Joh. Meisner. de Artic. Fidei disp. XII. hab. a. 69, ac multi alii.

3. Nos sumus Augustanæ Confessionis socii,

Ita olim non pauci, antequam Pacis civilis per Instrum. Pacis Monaster. Osnabrug. art. 7. (cui Legatos Serenissimi Saxonie Electoris tum temporis contraxisse constat) compotes fierent: hodie ut pretendant, non usque adeo necessitas ipsos urget.

At 1. cur igitur in Comitibus Augustanis Zwingliani diversam à nostra Confessionem obtulere? 2. Calvinus, Beza, Neostadenses, alii, apertè fatentur, sibi non per omnia probari A. Confessionem. 3. aliud est variatam, aliud invariata[m] recipere. Ad variatam imprimis confugere solent adversarii. V. Georg. Sohnius Opp. T. II. p. m. 8. &c. alii. non defuere tamen, qui & invariata[m] acceptarunt, quos inter collocutores Thoruniensis Colloquii. vid. Colleg. Theol. Wittenb. Gründl. Beweis/ daß die Calvin. Irrth. den Grund etc. p. 9. 10. 4. aliud est verba A. C. admittere in sensu Calviniano, aliud in orthodoxo. Audiamus Bezam ex epistola ad Andream Duditium (tractat. Theol. vol. 3. p. m. 139.) : *Fateor A. C. nobis in quibusdam non satisfacere, atque adeo in nonnullis, ac præsertim in capite de Cæna non probari, NISI COMMODA INTERPRETATIONE LENIATUR.* Conf. Hieron. Zanch. epist. lib. II. p. m. 81. &c. p. 161. & alibi. 5. dissensus Reformatorem ab A. C. jam tum multis nostratum scriptis demonstratus est. Vid. inter alia Ægid. Hunn. T. V. Opp. Disp. II. Conf. de hoc argumento Dn. Seldius in Topica Calvin. à p. 143. 6. Obiter notamus, esse è nostris, quibus visum, in art. 7.

Instr.

Infr. Pacis Osnabrug. Calvinianos hōc modō describi : Die sō un-
ter denen Augspurgischen Confessions Verwandten Reformirte ge-
nennt werden. Vereor autem, ne, si ita haberent Instrumenti vo-
cabula, Calviniani pro se hoc adducere possint, non opus ista : *Inter*
illos, ad A. C. addictos peculiariter trahere : hęc enim generatim,
ad Status & subditos Imperii, quorum mentio præcesserat, pertinent.
In vernaculo autem exemplari ne hęc quidem verba, ut et ihnen/
habentur. Inspiciatur ipsum Instrumentum.

4. Non habenda sunt pro Doctrina nostræ Ecclesiæ, quæ ex privatis Doctoribus eruuntur.

*Ita Synodus Dordrac. in Conclusionē Canonibus ab ipsa
formatis subjectā, Actor. Dordrac. pag. m. 271. edit. Lugd.
Bat. de a. 1620. fol. Palatini im Ausführl. Bericht cap. 1.
p. 17. Masson. in Anatom. p. 38. alii.*

Sed 1. ipsa Dordracena Synodus sess. CXXXII. p. m. 239. f
*Visum fuit potioribus suffragiis rejectionem incommodiorum locutio-
num (quæ scilicet in nonnullis Reformatorum Doctorem scriptis re-
periuntur, ut habent verba præcedentia) esse omittendam : ne ca-
lumniari possent adversarii, rejectione phrasum incommodarum
etiam DOCTRINAM ORTHODOXAM, quam professi es-
sent illi, qui in ejus explicatione ejusmodi phrasibus durius, aut im-
prudentiùs usi videntur pariter damnari &c.* Ergo ex iis, quorum
ne phrasēs quidem duriores Synodus vult rejectas, Doctrina Calvi-
nianorum haut adducenda? 2. publicis scriptis obscure & ambigüe
loquentibus, quidni adeantur obscurorum & ambigüorum interpre-
tes, iique Reformata Ecclesiæ propugnatores primarii? 3. Ipsi Cal-
viniani agunt, quod nos agere nolunt, quomodocunque corradentes
ex privatis nostratium scriptis, quæ ad religionem nostram orbi pro-
stituendam faciant. Insignia specimina dabit Catechismus Ubiqui-
tisticus ed. a. 1595. & 1615, Breviarium Ubiquitisticum a. 1620 & 1643
emissum, & alii libri.

Conf. Würtemb. im Exam. des ausführ. Ber. p. 9. 10. Weller.
in Masson. *μελεσι*. pr. à p. 18. Wittenberg. l. c. P. l. c. II. Kesler. in Exam.
Log. Photin. sect. IV. princip. IX. à p. 389. edit. 2.

5. Non damnanda sunt extra Syn- dum nostra dogmata.

*Ita præfatio Orthodoxi Consensus, cujus autor (teste Rod.
Hospin. Histor. Sacram. P. II. fol. 365. b) est Rudolphus Gual-
therus. Sinpr. Georg. Sohnius T. II. Opp. p. 39. &c.*

At 1. Scriptura est norma quæstionum Theologicarum, non
autem Concilia. 2. multæ hæreses damnatæ à Patribus extra Con-
cilium. 3. etsi audiverimus satis abundè adversarios, & in scriptis, &
oretenus, parati tamen sumus *ἐν ᾧρισμῷ* eosdem in Concilio quo-
que, si sperari queat, universali audire.

6. Lutherus paucis ante finem vi- tæ diebus fassus est Philippo Me- lanchthoni, se injuriam Sacramen- tariis fecisse.

*Ita Rodolph. Hospin. Histor. Sacram. P. II. fol. 201. Joh.
von Münster in præfat. libri de Frater. Spag. 4. alii.*

At 1. si hoc factum, cur siluit rem tam notabilem Philippus,
cum maximè ejus interesset, hanc Lutheri palinodiam publicare,
quippe castigati antea cum à Luthero ipso, tum ab Electore Saxo-
niæ, quod in gratiam Sacramentariorum propriò motu A. Confessio-
nem interpolasset. 2. producant, si possunt, Philippi manum rei
gestæ (quomodo præ se ferunt) testem. 3. Palinodiam hanc Re-
formati factam dicunt, antequam Lutherus Islebiam, ubi mortuus
est, proficisceretur. Jam prostant conciones Lutheri non diu ante
mortem Islebiæ habitæ, eæque nominatim perstringentes Sacramen-
tarios. *Credisne ipsum hoc facturum, si aliter mentem suam hau-*
ita

ita pridem Philippo declaravisset? Vid. T. VIII. Jen. Germ. fol. m. 298. f. fol. 305. a. in med. & b in f. ed. de a. 1562. Taceo cetera fabulæ indicia. Refutavit hoc mendacium jam tum olim D. Joachimus Morlinus. V. Concordiam Conc. Hutteri p. 94. edit. 2.

7. Lutheri liber de Servo Arbitrio stat pro nobis.

Ita Beza, libro suo de Prædestinatione subjiciens hæc fini præcipua aliquot loca ex hoc Lutheri libello. V. tractat. Theol. vol. 3. à p. 440. Addatur ejusdem Resp. I. ad Acta Colloqv. Montisbelligart. in fine. Palatinor. Aufsfür. Bericht cap. 7. 8. alii. Hinc nuper Georg. Hornius Histor. eccles. p. 175. Hæc librò post Apostolica scripta nullus lectione & meditatione dignior est. Et p. 176. Hoc scriptum inter omnia Lutheri inprimis excellens, & admirandum, censetur, neque unquam stante orbe terrarum, & ecclesiâ quisquam Lutherum in illâ quæstione, Deus ab homine, an homo à Deo absolutè pendeat, superavit.

Nos 1. duriuscula quædam hic dari non inficiamur: sed hæc emollienda. Attendenda inprimis temporis illius, quò Lutherus scripsit, conditio: tum enim sceptrâ tenebat Pelagianismus. Attendenda hypothesis aliorum, ex qua sæpe loquitur. Attendenda maximè antecedentia & consequentia vocabulorum, quæ dura apparent. Vid. Wurtembb. in Exam. des aufsfür. Bericht cap. 7. à p. 549. cap. 8 à p. 594. in Continuat. Exam. à p. 71. Weller. in Massonio *σκελ.* à p. 280. Seld. Topic. Calvin. à p. 1426. Dn. Haberkorn. Colleg. Wittenb. in Epist. Anapologet. Rintelenf. oppositâ. 2. Lutheri autoritas quò locò nobis sit, vid. in Hutteri Concord. Conc. à p. 349. ed. 2. & omnino ap. Wurtembergg. in Promotione gehalt. Examin. à p. 33. ad p. 57. alibi.

8. Quicquid naturæ, & rationi con-

congruum non est, illud non est
acceptandum.

*Longum foret, singula huc spectantia ex ipsorum libris
adferre. Etsi enim vulgò nolint sibi ejusmodi principium
adscribi, docent tamen hoc ipsum partim expressa
eorundem verba, partim praxis. Legas hâc finem scriptis
Reformatorem eruta apud Meisner. in der erste Probe der
Calvin. Relig. cap. 2. Himmel, in Colleg. Iren. p. 8. Welles.
in Masson. σκεδῆ. à p. 101. Seld. in Topica Calvin. à p. 11. &
ivpr. accuratissimum Dn. Joh. Museum de usu princ. rat.
adversus Vedelium, quem cum aliis falsò Reformatis ex
probrare hoc, quod in thesi adserimus, dicit, sed non pro-
bat Hoornbeek in Socinian. confut. tom. I. p. 100.*

Nos opponimus 1. Scripturæ de hac norma credendorum
silentium. 2. exempla non secutorum rationem in rebus fidei, A-
brahæ. Rom. IV, 18. Naamanis, 2. Reg. V, 10. 11. 13. Pauli, ad Gal. I,
15. 16. 3. mysteriorum habitudinem. sunt enim illa rationi impervia.
conf. 1. Cor. II, 7. 14. 4. ratio ne naturalium quidem rerum norma
est, multò minùs supernaturalium. Res sunt norma rationis, non
contra. 5. ipsi adversarii haut rarò hic agnoscunt *ἑωρασηνῶς* (in-
primis quando pro mysterio Trinitatis, & similibus contra Socinia-
nos pugnant) quod non ubique observant *περατικῶς*, ut ferè lo-
quitur Gerh. in procem. Exeg. LL. Theol. §. 24. 6. quòd distingui solet
inter rationem illuminatam & non illuminatam, causam non juvat:
nam & illuminata ratio imperfecta est. 1. Cor. XIII, 9.

Conf. Dn. Casp. Maurit. in Exercit. Anti. Socin. p. 27. &c. Dn.
Dürr. in Disp. de Præjudic. in rebus Theolog. à §. XI.

9. Nos hodie propiùs ad Luthe-
ranos accedimus, quàm majores
nostri. missò enim supralapsaria-
nismò sumus vel infralapsarii vel
hypothetici, Ita

Ita vulgò.

Sed non omnes valedixere supralapsarianismo. nam & hujus seculi Calviniani, Gomarus, Hommius, Triglandius, Thysius, Maccovius, Tvvisus, Rhetorfortis, imò, solus etiam nunc superstes è Dordracenæ Synodi Adfessoribus, Gisbertus Voetius, aliique supralapsarii sunt. 2. sive infralapsarii sint (quorum communiter inclinant) sive hypothetici (quales Paræus, Ludov. & Joh. Crocii, Conr. & Joh. Bergii, Hallus, Davenantius, Camero, Amyraldus &c.) Cor & Palladium doctrinæ Calvinianæ (sic ipsi vocant), absolutum decretum, omnes retinent. 3. Synodus Dordracena haut obscure sess. CXXXII. pro orthodoxis etiam supralapsarios agnovit. Verba sessionis citata ad præsidium quartum. Eoque tendit, qui Synodo ipse interfuit, Voetius Disput. select. T. I. p. 354. 4. Hypotheticorum conditio: Deum velle omnes homines salvos, si possint & velint credere, est nugatoria, cum addant: nolle Deum omnibus dare fidem. Pluribus ista (etsi res merebatur) ut persequamur, non admittit thesum modus. Vid. fusè Colleg. Wittenb. im gründl. Beweis sapiùs cit. à f. p. 203. alii.

III. Succedunt *Sociniana*.

1. Ratio est norma rerum Theologicarum.

Est principium commune Socinianis & Calvinianis. Sociniani tamen audentiùs id crepant: seductique hòc ipsò omnia fidei mysteria negant. Res probatione haut indiget. Vel unius Danielis Zwickeri clamores in libris per annos proximos emissis adsertionis veritatem clamant. Qui aliorum Socinianorum verba huc facientia nosse velit, adeat Gerh. Exeg. L. de Script. §. 472. & alios.

Sed vid. supra resp. in præsid. Calvin. 8. & conf. eos, qui contra Socinianos scripsere. Speciatim hic notandum, malè inprimis habere Zwickerum cum alibi, tum in Revelat. Cathol. veri, quòd nos, ubi contradictio rationis nobis nocitura videtur, effugere eam cogitemus unà mentione mysterii factà. Sed quicquid dicat, negare myste-

C

mysteria haut potest. Regeret: ubi verò Scriptura vult hæc mysteriorum nomine venire, quæ vos mysteriorum nomine venditatis? Ubi v. gr. ea nominat mysterium, quod vos de Christo θεου Ἰσώτω traditis? Aut mera vobis in Scriptura fingenda mysteria fuerint, aut tum demum, cum Scriptura speciatim mysteriorum indicium facit. in hunc enim modum ferè præfens quondam mecum in Belgio Zwickerus differuit. Sed bene reshabet. De Christo θεου Ἰσώτω clarissimus locus est I. Tim. III. v. ult. nec movet nos observatio Curcellæ & Felbingeri, testantium, vocem Θεός abesse hic à veteri Codice Græco (de Versionibus non dubitamus). Producant, si possunt, Codicem. Bezae utique variarum lectionum curiosissimo indagatori talis haut obvenit. Sed quid si producerint? Unus quidem Codex reliquis omnibus temerè anteponeatur. Quid de aliis loci depravationibus habendum, reservamus conflictui.

2. Lutherani (non secus ac Romani, Calviniani &c.) juxta propriam Confessionem in contradictione hærentes tenentur errorem abjicere, nisi absurdè statuere velint, duo contradictoria posse simul vera esse.

Huc tendit Zwickeri Tractatus tractatum seu Compelle intrare.

Sed Zwickerus Sophista est, orbi persuasurus, quod Lutherani, ac speciatim B. Dn. Meisnerus largiantur, dogmata Theologica, qualia defecaduntur inter Lutheranos (v. gr. mysterium Trinitatis) verè implicare in Philosophia, seu Theologiam nostram verè contradicere sanæ Philosophiæ. Committitur in verbis Meisneri fallacia compositionis & divisionis, iis tantum recensitis à Monarchiano, sub quibus delitescere potest, non item illis, quæ ipsi adversantur. Vel sola

Iola conclusio quaestionis: An una, vel duplex sit veritas (quæ est tertia sect. 4. P. I. Philos. Sobr. unde sua quoque promit Antagonista) fraudem aperiet. Legas ibi inter alia hæc: *Concludo, quod quidem nullum verum Philosophicum sit falsum Theologicum: attamen multa vera Theologica habeantur (non dico quod sint, sed quod habeantur NB NB) pro falsis in Philosophia, quatenus existit in homine, præsertim infideli* &c. p. 1003. ed. in 8. de a. 1612. Et quotiens quaeso tò *Videri* hîc inculcavit Meisnerus? Vid. p. 17. med. p. 28. post med. p. 995. f. in margine p. 1000. med. p. 1001. med. in margine: p. 1003. f. p. 1004. pr. &c. Exprobravit Zwickero factum abhinc trienniô in Acad. Altorfina Dn. Joh. Conr. Dürrius. Sed est tamen homini effugium. Quale igitur? *Videri* sæpenumero pro *esse* usurpari: eò enim se proripiebat, cum ante biennium oretenus ipsi crimen falsi in Meisnero perpetratum Amstelodami objectarem. At nihil hoc esse, apparebit ponderantilocos jam nunc citatos. Taceo cetera.

3. Religio minimum dissensionis pariens inter suos propugnatores, & omnes quoque contradicentes sectas tolerans (qualis Unitariorum religio) Christianissima est,

Ita Zwicker. in Revelat. cathol. veri pr.

At *1. δὲ* (ait Paulus 1. Cor. XI, 19.) *ἀγάσεις ἐν ὑμῶν εἶνας*. C. Matth. XVIII, 7. Luc. II, 34. XVII, 1. Act. XX, 30. 1. Joh. II, 19. 2. Paulus Rom. XII, 18. vult nos *εἰρηνὴν ἐν pacem colere* cum omnibus hominibus, non absolutè, sed, *εἰ δυνατόν, τὴν ἐξ ἡμῶν*. אהבו ורחשו Diligite veritatem & pacem, Zachar. VIII, 19. quibus & item aliis seriò pensitatis, non quadrant huc dicta à Zwickero citata ex ep. ad Rom. c. XIV, 17. 18. XV, 7 3. *ἀρετικὸν ἀνθρώπων* (ita præcipit Paulus ad Tit. III, 10.) *μετὰ μίαν ἢ δύο τέρας ἡθεοῦ* (conf. omnino 2. Joh. v. 9. 10. 11. & 1. Tim. VI, 3. 5.) tantum

tum abest, ut omnes sectæ cum suo sensu tolerari & suscipi debeant. Et ita tamen videtur Unitario, l. c. adferenti, das ihre (der Monarchischen Lehre) Bekenner gerne alle andere Secten mit ihrem Verstande dulden / tragen / und aufnehmen / oder ja / solches zu thun sich öffentlich erbiehen. Quanquam nescio, quomodo hæc cum iis cohæreant, quæ idem tradit in suo Compelle intrare, aperta, periculosa & damnabilis hæreseos, imò idololatriæ convicturò præcipuas sectas, sc. Romanam, Græcam, Lutheranam & Calvinianam. Ergone, apertos hæreticos & idololatrias (si tamen hic noster ex Areopago pronunciat) suscipere haut veretur Samarita? Enimverò quid mirum? aded sibi constat Proteus, ut, quas sectas hic hæreticos & idololatrias vocat, in Corollar. Irenici Irenicor. p. 79. & 80. Ecclesias Christi, filios Dei, membra Christi appellet. Quid sapi ab hoc monstro expectes?

4. Religio ob pondus suum maxime timorem incutiens contradicentibus, & plurimum ipsis negotii faciens præ aliis religionibus (qualis Unitarionnm religio) pro certissima habenda est.

Ita Zwicker. in Revelat. Cathol. veri à p. 5. f. ad med p. 7. probans minorem ex Hoornbecki (T. I. Socin. conf. p. 96 & 97. appar.) & Dn. Calovii (in Dec. disert. de Theol. Socin. ortu p. 71) propriâ confessione.

Sed 1. N. V. C. Hujus sectæ dilatatatio ante alias timetur (id volunt laudati autores rectè inspecti) 2. hæc secta est omnium verissima & certissima. Scilicet falsa præ veris arripi solent: & quò speciosius colorantur falsa, eò celerior fides. Constat autem præ aliis Monarchianos colores suis erroribus allinere. Hinc pia ista, quam præ se ferunt sollicitudinem orthodoxi. 2. Non sanior altera collectio: Hæc secta præ aliis negotium facit Theologis. E. tradit certissima. Itane quæ confutare quodammodo δύσκολον, confutare αδύνατον est?

3. Reli-

5. Religio, quæ passim in provinciis docetur & recipitur, & quidem, sine externo præsidio (qualis iterum Unitariorum religio) est certissima.

Ita Zwicker. l. c. p. 7 & 8.

At Paulus 2. Tim. II, 17. de erroribus quoque Hymenæi & Phileti: ὁ λόγος αὐτῶν ὡς γὰρ γεγενῆσθα νομῆν ἔξει. Ipse Atheismus (ut alia præteream) ubique locorum nunc nidus quærens & inveniens hōc pacto approbandus fuerit. Est id παράδειγμα à nostris dudum in Papismo notatum.

6. Si ipsi adversarii Socinianorum in nonnullis de DEO, tam quoad personam, quàm quoad essentiam unō, cum Socinianis faciunt (faciunt autem cum iis Papistæ, Reformati, Lutherani, Arminiani) vel inde constat, certissimam esse Socinianorum doctrinam.

Ita Zwicker. l. c. à med. p. 8 ad p. 20.

At 1. si minor vel maximè concedatur, quæ consequentia à nonnullorum approbatione ad approbationem & certitudinem omnium? 2. falsum, Lutheranos (nam οἱ ἔξω quid ad nos si possunt, ipsi sese defendant) facere in nonnullis, quod articulum de Unitate DEI tam quoad personam quàm quoad essentiam attinet, cum

Unitariis. Adducit Zvickerus p. 14. f. &c. eâ fini ipsum Lutherum, Calixtum, Hornejum, Dreierum, Latermannum, Behmum, Henricum Nicolai. Sed de Luthero centies confutatam Papistarum fabulam nobis narrat, quam & Sandius, quâ fronte nescio, repetere ausus est enucl. Histor. Ecclesiast. lib. 3. pag. 170. Calixtus & Socii caput causæ nunquam inficiati sunt, quin pugnare pro Trinitate contra anti-Trinitarios. Res ex scriptis clara. Interim non diffitemur, dari quoque in nostris, qui de probationibus ex V. T. pro Trinitate desumptis saniores in ipsis locutiones desiderant. Judicia passim obvia sunt. Henricum Nicolai non est quod nobis objiciat Zvickerus. neque enim nescit, quomodo eidem Danisci & alibi contradictum sit.

7. Lutherani, & alii non nisi petitiones principii committunt in adserenda Doctrina sua contra Unitarios.

Hâc querelâ cum alii Sociniani passim utuntur, tum in primis Zvickerus l.c. & f. p. 22, ad p. 70. ostensurus, Grawerum, Wittenbergenses, Meisnerum, Gerbardum, Botsacum, Biserfeldiam, Calovium, Petavium, Placeum, Hoornbeckium &c. hâc solò elidere conari adversariorum argumenta.

Sed, ut paucis me expediam, (nam vindicare speciatim Theologos, quibus ille principii petitiones adstringit, non est hujus operæ) eritat Zvickerus. Nos in disputatione cum Unitariis supponentes v. gr. (de eo enim potissimum hic agit Zvickerus) distinctionem duarum in Christo naturarum, divinæ atque humanæ, eâque locò responsionis utentes, haut cupimus nobis concedi hanc Distinctionem, ceu talem, quæ vel nondum probata à nobis sit, vel, ubi adhuc opus, probari nequeat: ideoque (cum in hoc ipso natura petitionis principii consistat) non petimus principium. Christum esse hominem, utique Sociniani haut negant, quin id agunt, ut nudum hominem esse ostendant. At DEUM esse eundem, & quidem summum, demonstrat luculentissimè (ut cetera jam argumenta prætermittam) collatio dictorum V. & N. T. quam passim instituire Theologi.

logi. Respondeant, si viri sunt, huic argumento solidè: & videbimus, an falso à nobis adhibeatur distinctio inter divinam & humanam naturam. Sed habemus, dicent, quod respondeamus. Quid igitur? Audiemus.

8. Si fortè, quæ in V. T. de summo DEO dicta sunt, in N. de Christo dicuntur, censendum hoc fieri tantùm per Accommodationem, non autem, quod Christus sit ille ipse summus DEUS.

Ita Schlicht. contra Meisn. de Trinit. p. 45. edit. de a. 1637. & alii.

Sed ipse Schlichting contra Meisn. lib. cit. p. 657. *Aliud est, adscribi aliui ea, quæ aliàs de DEO dicuntur: aliud, ea adscribi, quæ non nisi divinæ personæ possunt tribui. Illa possunt esse aliis cum DEO communia; hæc solius Dei sunt propria. Si Prophetis & Apostolis, quos personas propriè fuisse constat, talia tribuerentur, nonne sequeretur, eos divinas esse personas? Subsumo: Christo adscribuntur ex V. T. in N. T. solius DEI propria. E. Ex. gr. adscribitur Christo Joh. XII, 41. gloria summo DEO Jes. VI, 2. tributa, & adscribitur quidem ita, ut Jesaias videns gloriam Jehovah dicatur vidisse gloriam Christi, & visionem hanc literis mandans locutus esse NB. de ipso Christo. Vim faciunt Scripturæ, qui nudam hinc accommodationem somniant, petuntque omnino id, quod est in principio. Lucida est vox DEI apud Jesaiam c. XLII, 8. כבודי לאחר לא-אתן Conf. Dn. Maurit. Exercit. Anti-Socin. p. 64. &c. Dn. Dürr in Christian per hypoth. & dogmata Socin. everf. p. 82. 83. Inprimis huc facit erudita ἡ ἀπολογία Hackspani de Accommodatione Disputatio, quæ habetur in Sylloge Disp. à p. 417.*

9. Sub

9. Sub N. T. V. T. lectio non est necessaria.

Ita passim.

Sed opponimus 1. 2. Tim. III, 16. 2. unius Testam. ab altero dependentiam. Vid. plura ap. Hoornbeck. T. I. Socin. confut. à p. 57.

10. A posse ad esse valet consequentia.

Hoc frequentissimum in Socinianorum scriptis. vid. speciatim Zwicker. in Revelat. Cathol. veri à p. 78.

Sed hoc ipsò aperte impingitur in canonem *Metaphysicum*: Aptitudinis actus non semper est necessarius. Conf. fufius Kesler. Exam. Log. Photin. p. 6 & à p. 353.

IV. Socinianis nunc missis pergimus ad *Arminiana*, vel, si hoc malis, *Arminiano - Sociniana*. Præcipua hæc sunt:

I. Balsamum, quò vulnera Christianismi leniri, labia hiantia conglutinari, atque ad cicatricem perducipossunt, est mutua Tolerantia, ita ut sua unicuique sentiendi libertas relinquatur.

Ita Stephanus Curcellæus cum Apolog. Confessionis Remonstr. in præfat. ad opera Episcopii. Hinc Tolerantiam istam Remonstrantes vocant propriam suam tesseram, & sectæ suæ gloriam. Vid. Vedelius Rhapsodus Consentit Dan. Zwickerus, ceu supra visum.

Sed vid. resp. præsid. Socin. 3. num. 2. 3. Ceterum ne videantur nimis laxare velle huic libertati fræna, solent ostendere specialius, quos tolerari conveniat. Sic igitur porrò loquuntur.

2. Evi-

2. Quicumque articulos fidei Symbolo Apostolico contentos amplectuntur, & vitam ad præcepta Christi de moribus componendam esse statuunt, gaudent fundamentò fidei, ideoque tolerandi sunt.

Ita Curcellæus l. c. conf. omnino Episcop. in Respons. ad Dilemata X. Pontif. alicujus Doctoris P. II. opp. p. 155. Idem Inst. lib. IV. sect. 1. cap. XI.

At hypothesis falsa est, gaudere fundamentò fidei, qui Symbolum Apostolicum amplectuntur. nam 1. aliud est amplecti Symbolum orthodoxò, aliud, heterodoxò sensu. Quotusquisque hodie non provocat ad hoc Symbolum, etsi mente ab eodem alienissimus? Sociniani certè id in ipsa Catechesi Racoviensi (p. m. 54. edit. German. de a. 1608.) recipiunt: imò notis illustrant. conf. Sandii enucl. Histor. eccles. lib. 1. p. 98. f. &c. & p. 229. 2. si vel maximè admitatur sensu orthodoxò, non legas inibi omnia ad salutem necessaria, quod falsò cum alii tum Remonstrantes supponunt. Probavere id dudum nostrates, nec opus hic est repetitione. Vid. inter alios Anon. Bed. von den Strittig. unter den Ehursächs. unt. Helmst. à p. 153. & Dn. Calov. in Syncret. Calixt.

3. Cogitantes, fieri posse, ut ii, quos in errore verari putamus, sanius nobis sentiant, æquanimiter eos toleramus.

D

Ita

*Ita Barthol. Prævostius in Concione a. 1648. 10. Jun. in Ps.
122. habitâ.*

Sed hoc est contra plerophoriam fidei requisitam à Paulo ad Rom. XIV, 5. in rebus etiam levioribus, nedum gravissimis.

4. Lutherani à nobis non possunt in communionem recipi, quia 1. renuunt nos vicissim recipere, 2. Doctrina illorum de reali præsentia corporis in Cœna est idololatrica (credunt enim solum corpus uniri cum pane, & hinc adorant cadaver), 3. postulant tyrannicè consensum cum Formula Concordiæ.

Ita præfat. Apolog. Remonstr. nec non Vedel. Rhapsod.

Sed quod 1. recipere ipsos nolumus, faciunt cum alia, tum Pyrrhonismus, & pudenda cum Socinianis collusio. 2. ab acceptione solius corporis Christi sub specie panis, non item sanguinis, quam vi institutionis Christi, exclusâ concomitantia Papistica, credere tenemur, (ut ut capere nequeamus, qui vivum corpus sine sanguine accipi possit) ad adorationem cadaveris N. V. C. Valeret, si crederemus, mortuum à nobis corpus sumi. 3. probetur tyrannis à nostratibus exercita ob Form. Conc. nos sanè nihil frequentius inclamamus, quàm fidem cogendam haut esse, sed svadendam. Res notissima.

5. Habentur articuli ad salutem necessa-

cessarii ab adversariis nostris, qui
non sunt tales.

Id passim per exempla Episcopus cum alibi tum in Instit. Theol. ostendere conatur. Speciatim de Trinitatis mysterio ita differitur in prefat. Apol. Remonstr. in Vedel. Rhapsodo. Conf. Episcop. conc. 2. de causis incredulit. Jud. P. I. Opp. p. 437. b. pr. alibi. Confer. & Curcell. prefat. in Opp. Episcop. Ita Edoardus Herbert (imitatus hos tales) quinque tantum articulos necessarios judicat ad salutem. Huic similia habet nuperus Autor de Libertate philosophandi cap XIV. Curcellæus in dis. 3. Quatern. adv. Mares. negat omnibus adultis Christi cognitionem ad salutem necessariam.

At nos nihil, nisi quod Scriptura credendum præcipit sub necessitate salutis, ad salutem necessarium dicimus. neque tamen opus, in singulis Scripturæ locis expressam ejusmodi formulam credendis addi. Sufficit eorum, quibus non adjecta necessitatis mentio in ordine ad salutem, necessarius nexus cum aliis, quibus adjecta est. Ad probandam specialium dogmatum necessitatem credendi facientia, adferre est alius loci. Baroni Edoardo dudum responderunt Viri docti, Dn. Musæus & Dn. Titius. Curcellæum autem confutavit Maresius, alii.

V. Agmen claudant *Judaica*. In his ista:

I. Præter legem scriptam lege quoque orali opus fuit.

Ita passim. Videatur speciatim Menasseh Ben Israel in Conciliat. quest. L. in Exod. à f. p. 174. (ed. Lat. de a. 1633.) Hinc R. Bechai in קמח כר הקמח fol. עו col. ג hunc in modum: עיקר התורה היא התורה שבעל פה שאין תורה שבכתב יכולה להתבאר כי אם: Id est: Fundamentum scriptæ legis est lex oralis: siquidem lex scripta nequit explicari nisi beneficio legis oralis.

D 2

Sed

Sed Lex scripta nusquam nos ad Legem oralem ablegavit.

2. Lex aut volumina Mosis sunt mensura reliquorum librorum, idque non modò in externis omnibus libris locum habet, sed etiam in ipsis Bibliis ac libris Canonicis, qui si quicquam habeant discrepans à sententia Mosaica, necessariò deserendi sunt, aut ita interpretandi, ut cum Mosis verbis conveniant.

Ita habent verba Menass. Ben. Isr. in Concil. quæst. 43. in Exod. p. 161.

At æquè verbum DEI sunt, quæ ceteri Canonici libri habent, quàm quæ habet Moses: In DEI verbis autem nihil deserendum est.

3. Daniel non est illò locò habendus, quò ceteri Prophetæ.

Ita multi.

Sed (ut alia nunc prætermittam) ipse Abarbenel (qui ex recentioribus scriptor maximè argutus & acutus audit Buxtorfio præfat. in Differtt. Philol. Theol.) obloquitur hic civibus suis in מַעֲרִי חִישׁוּעֵרָא à col. 3. fol. 16. Imò fol. 20. col. 6. comparat is ipse Danielem Jesaiæ & Ezechieli. Conf. R. Saadia in Seph. hæmun. præfat. num. 5. & p. 40. col. 1. lin. ult. Aben Esra procem. in Dan. Maimon. Mor. Nevoch. p. II. c. 45. p. 318. 319.

Add.

Add. Dn. Mähler. Judaïsm. p. 19. &c. Hottinger. Thesaur. Philol. p. 504. f. &c. alii.

4. Lex oralis (Talmudica scripta) præferenda Legi scriptæ.

Hoc vel illud Rabbinorum *πολυεὐαγγελτων* evincat:
צני הזהר בדברי סופרים יותר מדברי תורה:
Mi Fili, sis potius attentus ad Scribarum, quàm ad Legis
(Mosis) verba. *Hinc flosculi illi in ipsius Talmudis Hierosolym. Massech. ברכות cap. 1 illati, & passim inde citati:*
תדע לך שדברי סופרים חביבין מדברי תורה
והחביבין דברי זקנים מדברי נביאים *id est,*
Scias, verba Scribarum amabiliora esse verbis Legis; &
Prophetarum verbis amabiliora esse verba Seniorum.
Plura id genus portent a dictorum collegit Buxt. in Synag. Jud. cap. 3. à p. 62. (ed. 3.) & de Abbrev. Hebr. à p. 222. (ed. 2.) alii.

Sed ita apertissimè DEUS hominibus postponetur. Conf. Hoornbeekium lib. 1. c. 7. de convinc. & convert. Judæis contra Talmudem disputantem, alios.

5. Scriptura gaudet multiplici sensu literali.

Ita passim Judæi cum Papistis & aliis. Hinc R. Lipmannus in lib. Nizach. ad illustrem de Messia locum Gen. 49. ita:
התורה סובלת כמה פרשים ואילו ואילו
דברי אלקים חיים Lex aliquot recipit sensus: sunt
autem omnes æquè verba Dei viventis.

At sic nasus cereus fiet ex Scriptura, quâ in omnem veritatem duci oportet. Conf. Glafs. Philol. S. p. 265. &c. alios, qui de sensu Scripturæ contra Papistas egere.

D 3

6. Rab-

6. Rabbinis credendum est, quicquid dicant.

Hinc R. Salomo Jarchi ad Deuter. XVIII, 11. negat recedendum à verbis illorum, אפי' אומר לך על ימין שהוא שמאל ועל שמאל שהוא ימין וכל שכן שאומר לך על ימין ועל שמאל שמאל שמאל et si dicant de dextra, quod sit sinistra, & de sinistra, quod sit dextra, multò minus, si dextra dextræ, sinistra sinistra nomine ipsis veniat. *Et בעל הטורים ad Exod. XIV, 31. hunc in modum: החולק על רבו כחולק על השכינה והמאמין ברברי חכמים כמאמין בחכמה* Si quis contenderit cum Magistro suo, perinde est, ac si contendat cum Deo, & si quis crediderit verbis sapientum, perinde est, ac si credat Deo. *Et sic plures.*

Sed ita bellum ipsis cum universali principio: *Impossibile est idem simul esse & non esse*: produceturque denuò in scenam illud Pythagoricum: *ὄντις ἔφα*, in Scripturis S. quidem locum habens, sed non extra illas. Conf. Hackspan. in tract. R. Lipm. Niz. subj. cap. I. à §. XLIII. Addi his varia possent ex *ספר הליכות עולם* quem in Latinam linguam translatum dedit nobis Constantinus L' Empereur, & aliunde. sed habendum est ante oculos promissæ brevitatatis studium.

VI. Hic igitur jam nunc pedem figimus. Neque enim tanti videntur, minorum quoque sectarum (quales, Anabaptismo præeunte, Anglia & Belgium imprimis magnò numero suppeditant) præsidis generalibus (cujusmodi sunt: *A disputationibus in religione abstinendum esse: Philosophiam doctos in Academiis non esse adhibendos ad Ministerium Ecclesiasticum*, atque id genus alia) adducendis chartam tribuere. Sufficit præcipua præcipuarum sectarum subministrasse. Atheismi tamen, fateor, non omnino nulla habenda ratio erat, cum is proh dolor magis atque magis hominum sese indies animis insinuet, Enimverò quod generale ipsorum prin-

principium attinet (*Scriptura Christianorum non esse credendum,*)
aperuimus eâ de re pro ingenii modulo abhinc quadrienniô circiter
in Academia Jenensi nostram sententiam in Dissertatione de
Principiis cognoscendi divinam literarum sacrarum firmitudinem.
Cetera autem Atheistarum dogmata sunt fere specialia. at talium
consideratio hic non instituitur. Vindicari quidem nunc poterat
Scripturæ divinitas ab *εγκλήματα*, quibus eam Athei onerant.
sed iusta confutatio infinitorum penè alylorum non patietur sese
intra hujus tam recisi opusculi fines coerceri. Et res præterea
ipsa longiori meditatione digna est. *Si sapi* (ait non minùs
prudenter quàm eleganter Bernhardus Serm. XVIII. in Canticum)
concham te exhibebis, & non canalem. Hic siquidem penè simul
& recipit & refundit. Illa verò, donec impleatur, expectat, &
sic, quod superabundat, sine suo damno communicat. --- Verùm
canales multos hodie habemus in Ecclesia, conchas verò
perpaucas. Id pensû habens præbebo me ad tempus
hac in re concham, visurus, quid vesper in po-
terum vehat.

Tibi,
JESU CHRISTE,
ô & præsidium & dulce decus meum,
gloria!

Ad

Ad

Prænobilem & Clarissimum Dominum

DN. SEVERINUM WAL-
THERUM SCHLUTERUM,

S. S. Theologiæ Candidatum,

doctrinâ vitaq; fulgidissimum,

de

PRÆSIDIIS

famosiorum nostrâ ætate sectarum s. hæresium

publicè pro Licentiâ

consequendi supremum in Theolog. gradum

Disputantem.

XV. Calend. Octobr. a. clo lcc LXXII.

Improba quàm stygiis invadat nubibus astra
Et violare paret cum pietate fidem,
Præsidis furiisq; suis armata Megæra,
Sumat & à lecto corpore sæva caput
Imperiosa satis, superis indicere bellum,
Perq; suos fremitus omne movere chaos,
Tu Varni decus, & nostræ pars magna Selenæ
Præsidio cœli nobiliore, *notas.*

Nunc

Nunc sedet Orchestris vigilatas credere Lunas,
Ut pandas aliis, quod tibi constat, epos.
Quo melior, veræ fideique tenacior orbis
Fiat, qui premit, haut vivere dignus erat.
Nascimur haut nobis solis, quos causa Tonantis
Communi poscit consuluisse rei.
Sic facias! studio protollere nominis ævum
Qui valet, is Phoenix post sua fata cluet.
Innumeræ pestes Erebi glomerentur in unum:
Lædere sub DOMINO nulla Megæra potest.

Augustus Varenius, D.
h. t. Acad. Rostoch.
Rector.

Sic iterum *SLUTERE* decus titulosq; vetustos
Thejologi vestris infere sanguinibus!
Et Cathedram conscende sacram! Te dignior alter
Ex illo haut poterit differuisse loco.
Virtutum tituli sunt premia sæpe; sed illa
Præmia sunt studiis inferiora tuis.
Cura, labor, Virtus, pietas majora merentur,
Ingenii dotes maxima quæque petunt.
In te cuncta simul mihi confluisse videntur,
SLUTERE, Aonii gloria rara chori.

Mentis

*Mentis opes, aditus clausos, SEVERINE, severe
Doctorum jurvit pervoluisse virum.
Nunc qua Papa tegit, Calvinus, & ipsa Socini
Progenies, referas. Gratulor illa tibi!
Et tandem ex animo feliciter accino ceptis:
Sit gradus ille gradus spesq; parensq; novi!*

Ita amicissimo suo SLUTERO
adclamat

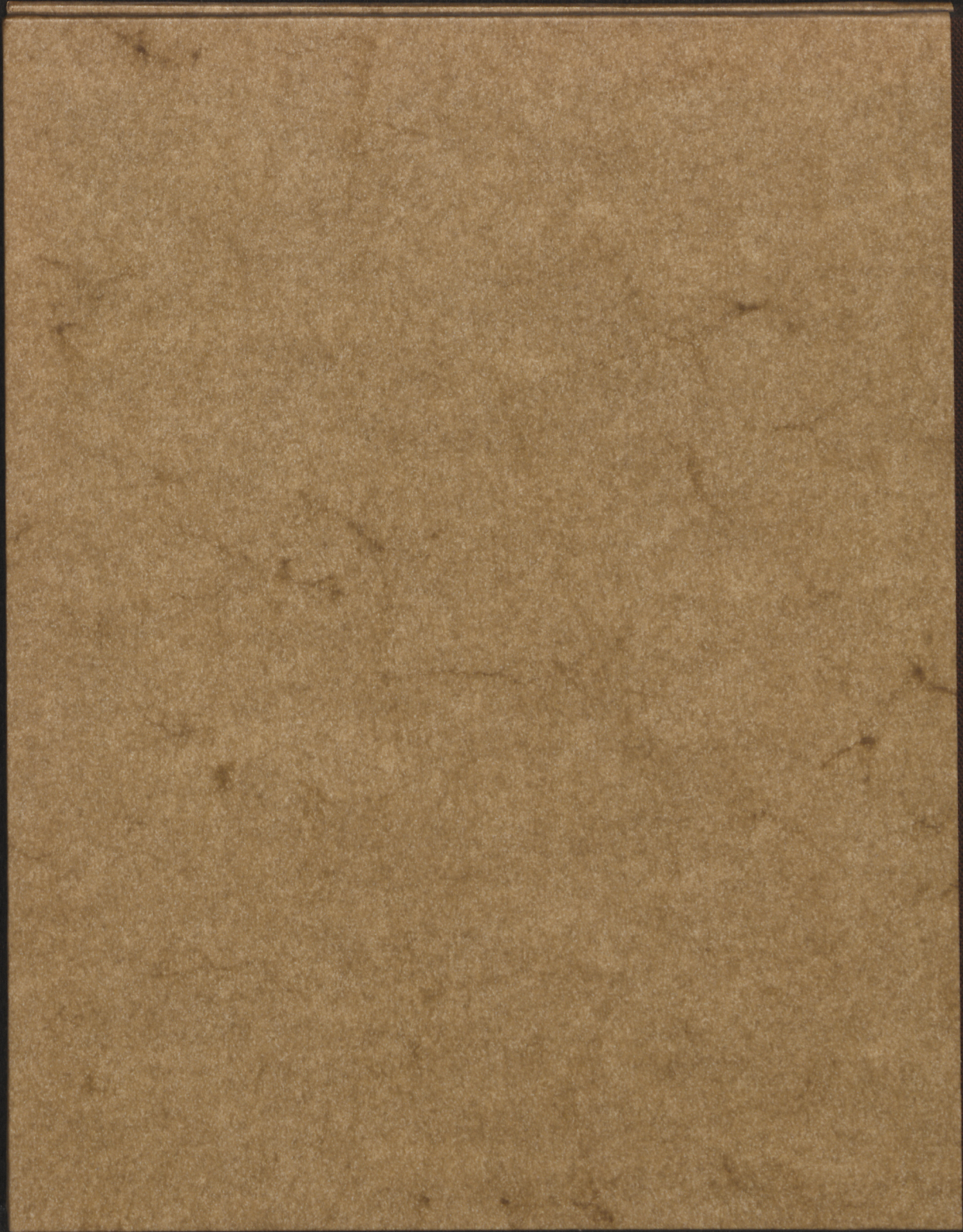
M. Franciscus VVolfius,
Log. P.P.

Nunc sedet Orchestris vigilatas crede
Ut pandas aliis, quod tibi constat,
Quo melior, veræ fideique tenacior o
Fiat, qui premit, haut vivere dignu
Nascimur haut nobis solis, quos causa
Communi poscit consuluisse rei.
Sic facias! studio protollere nominis
Qui valet, is Phœnix post sua fata c
Innumera pestes Erebi glomerentur
Lædere sub DOMINO nulla Megæ

Augustus Varen
h. t. Acad. Ro
Recto

*Sciterum SLUTERE decus titulosq;
Thejologi vestris insere sanguinib;
Et Cathedram conscende sacram! Te dign
Ex illo haut poterit differuisse loco.
Virtutum tituli sunt premia saepe; sed ill
Premia sunt studiis inferiora tuis.
Cura, labor, Virtus, pietas majora mer
Ingenii dotes maxima quæque petu
In te cuncta simul mihi confluisse viden
SLUTERE, Aonii gloria rara c*

